
ÚJKOR

IX. Piusz és az itáliai államok vámuniója

Az olasz egység létrejöttének százötven éves évfordulója alkalmából előtérbe kerülnek a XIX. század derekának azon eseményei, melyek az egységes olasz állam létrejöttében előremozdító szerepet tölthettek be, azaz az Olasz Királyság megszületéséhez vezettek, illetve hozzájárultak az egyesülés feltételeinek megteremtődéséhez.

Az *Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano* egy olyan kutatóintézet, amely feladatának tekinti, hogy elősegítse annak az olasz egységmozgalomnak, az ún. *risorgimento* eseményeinek megismerését és tanulmányozását, amelyek a független és egységes Olasz Királyság kialakulásához vezettek. A *Rassegna Storica del Risorgimento* címet viselő folyóiratukban jelent meg *Mario di Gianfrancesco* tanulmánya, amely IX. Piusz pápa tevékenységére koncentrál. Munkájában a pápává választás körülményeitől kezdve legfontosabb intézkedésein keresztül, az általa javasolt gazdasági egység létrehozásának körülményeivel bezárólag tárgyalja az eseményeket.

A szerző hangsúlyozza, hogy a szövetségi eszme már a risorgimentóban domináns, meghatározó gondolat volt, a mozgalom alapját képezte. Az 1848-as nagy európai forradalmaknak pedig ez a reformmozgalom lett prologusa, melynek tagjai legnagyobb részben szintén szövetségpártiak voltak. A mozgalom aköré a IX. Piusz köré szerveződött, akit mindössze 48 óra alatt, négy szavazási kör után választott meg a bíborosi konklávé. Élénk figyelem övezte tevékenységét, így számos neoguelf¹ írás látott ekkor napvilágot a pápát dicsőítő kisebb jelentőségű művektől *Vincenzo Gioberti* Az olaszok erkölcsi és polgári elsőbbségéről (*Del primato morale e civile degli italiani*) című művéig, amelyben az államok szövetségéről és békés megoldásról beszél a pápa vezetése alatt. *Cesare Balbo* Itália reményeiről (*Delle speranze d'Italia*) című műve azonban *Massimo d'Azeglio* munká-

1. A neoguelf elnevezés a középkori (XII–XIV. század) guelf párt nevéből ered, melynek tagjai a pápák és a német-római császárok harcában a pápa oldalán álltak. A XIX. századi neoguelf-program hívei az olasz egységet kívánták elérni államszövetség formájában, a pápa vezetése alatt.

jával (*Degli ultimi casi di Romagna*) egyetemben a Szardíniai Királyság főszerepét hangsúlyozza, és ezt a megoldást népszerűsíti.

IX. Piusz első intézkedései között szerepelt, hogy 1846. július 16-án amnesztiát adott mintegy 400 politikai fogolynak, támogatta a szegényeket, el- esettek, valamint a gyermekeket. 1847-ben államtanácsot, majd 1848-ban új minisztériumot állított fel, valamint biztosítani kívánta a szólás- és sajtószabadságot. A korszak legfontosabb politikai-diplomáciai törekvéseként a német Zollverein mintájára 1847-ben az itáliai államok közötti vámunió létrehozását tervezte szövetségi alapon – megtartva tehát politikai autonómiájukat – a gazdasági egység elérése céljából. Ez a gazdasági unió a közös vámtarifa elfogadásával egységesítette és egyszerűsítette volna az államok közötti kereskedelmet, valamint csökkenthette volna a vámilletékeket elősegítve az áruk szabad áramlását, ezáltal az egyes államok gazdaságának fejlődését is. Tehát jelentős előrelépést jelentett volna az egységes piac kialakítása felé. Burkolt célja lehetett volna ezenfelül – a gazdasági szövetség létrehozása által –, hogy elérje az itáliai államok politikai egységét is.

A tárgyalások 1847 augusztusában kezdődtek Firenzében, majd Torinóban folytatódtak. A toszkánai II. Lipót hajlott a megállapodásra, de Károly Albert kezdetben egy osztrákok elleni háborúban bízott inkább, amely saját királyságának jelentős területi növekedést hozott volna. Végül 1847. november 3-án Torinóban három állam (Pápai Állam, Szardíniai Királyság, Toszván Nagyhercegség) írta alá a megegyezést, mely az olasz vámunió (*Lega Doganale Italica*) létrejöttét alapozta meg közös vámtarifával. Modenával a tárgyalások elbuktak, többek között a Toszvánával fennálló katonai ellentétek, illetve az osztrák kötődés felbontásának kockázata miatt. Nápolyban szintén az erős osztrák kötelék, valamint a folyamatos zavargások akadályozták a tárgyalásokat.

A pápa terve hamarosan nemzetközi jelentőségre tett szert. London jó szemmel nézte az itáliai kereskedelmi egyezmények létrejöttét az angol áruk kedvezőbb értékesítésének, valamint a franciák piemonti visszaszorításának reményében, Metternich azonban az osztrák területek védelme érdekében üzenetet küldött Londonba, Párizsba és Szentpétervárra, hogy támogatást szerezzen a *status quo*, ezáltal az osztrák fennhatóság zavartalan biztosításához.

A milánói területi kongregáció Lombardo-Veneto csatlakozását sürgette. Emellett megélénkültek a vámuniót pártoló szimpátiatüntetések is egész Itáliában: többek között Genovában, Reggio-Emiliában és Nápolyban. Palermóban az 1848. január 12-i megmozdulás a Bourbonok ellen fordult, így nyitánya lett nemcsak az itáliai függetlenségi háború első szakaszának,

hanem az európai forradalmi megmozdulásoknak is. A reformmozgalom tehát forradalmivá alakult, a gazdasági egység tervének megvalósítása az 1848–49-es forradalmi események zűrzavarába veszett.

A vámunió létrehozásának terve nagyban hozzájárult az olasz nemzeti érzés megélnküléséhez és általános elterjedéséhez. A küzdelmek végül 1861-ben érték el céljukat az Olasz Királyság megalakításával, a szárd-piemonti király, II. Viktor Emánuel vezetésével. Túlszárnyalva a pápa elképzeléseit ma már nemcsak gazdasági, hanem az itáliai államok politikai egységének 150. évfordulóját ünnepelhetjük.

A szerző a pápa, illetve az itáliai államok vezetői között fennmaradt levelezés felhasználásával, részleteinek közzétételével vázolja fel a vámunió sorsának alakulását, a folyamat előrehaladását, a tárgyalások részleteit. Nagy hangsúlyt fektet az események részletes bemutatására, a háttérinformációk ismertetésére, így átfogó képet ad az itáliai területek viszonyairól, az osztrák illetve francia fennhatóság alatt álló területek lehetőségeiről és érdekeltségeiről. A tanulmány az olasz egységhez vezető út egyik legfontosabb állomását mutatja be.

Mario di Gianfrancesco: Un papa federalista. Pio IX propone nel 1847 la lega doganale tra gli stati italiani. (Egy szövetségpárti pápa. IX. Piusz 1847-ben olasz államok közötti vámunió létrehozását kezdeményezi) *Rassegna Storica del Risorgimento*, XCVI. évfolyam IV. szám, 2010. 483–509.

Blaskó Barbara